

תוכן העניינים

ט	שלמי תודה
יא	תעתיק שמות ומונחים
יג	פתח דבר
	שער ראשון: תרגומים
3	1. הלכות ישיבת זן מומלצות לכול
15	2. שיחה על אודות ההתמסרות לדרך
59	3. הקואן הגלוי
69	4. שלמות החוכמה הגדולה
79	5. הוויה־זמן
92	6. פעילות שלמה
98	7. ארבע הנהגות הבודהיסטווה
108	8. כתב עוררות הנדר
112	9. עשרת הכיוונים
123	10. איסוף הרוח שהוא מלכם של כל איסופי הרוח
131	11. קערת הנדבות
138	12. הדרשה על מימוש ההתעוררות באימון המידות
142	13. הלכות ישיבת זן
146	14. לידה ומוות
	נספחים לתרגום
153	1. כתב עוררות הנדר של מורה הזן דיצ'י
154	2. סוטרת הלב של שלמות החוכמה הגדולה

	שער שני: חייו והגותו של דוגן
	פרק 1: חייו של דוגן
159	א. המקורות העתיקים לקורותיו
161	ב. משבר תקופת קמקורה
166	ג. ראשית ימיו
168	ד. חניכה באסכולת טנדאי והתעוררות הספק
170	ה. למידת זן במנזר קנינג'י
177	ו. ראשית הלימוד בסין ומשנת הַטֶּבַח
180	ז. המשך נדודים בסין: מזמור הקידה ותעודות הורשה
186	ח. המורה ר'־ג'ינג
190	ט. התעוררותו של דוגן
198	י. השיבה ליפן
202	
	פרק 2: הגותו של דוגן
211	א. אחדות, אי־שניות, מסתורין
211	ב. תפיסת הזמן
218	ג. תפיסת הלידה והמוות
222	ד. התפיסה האתית
230	ה. דוגן וישיבת הזן
247	
	לקסיקון קצר למונחי דוגן
258	
	רשימת מקורות
274	

הקואן הגלוי

כשכל הדברים הם תורתו של הבודהה, יש תעתוע והתעוררות, יש אימון, יש לידה, יש מוות, יש בודהות ויש כל הבריות.¹ כשריבוא הדברים נגלים בהיעדר עצמיותם, הרי שאין בלבול ואין ערות, אין בודהות ואין בריות, אין לידה ואין מוות.² מאחר שמתחילה דרך הבודהה מנתרת אל מעבר לשפע ולהיעדר,³ יש לידה וכיליון, יש תעתוע והתעוררות, יש ריבוא הבריות ובודהות.⁴ ובכל זאת, כשפרחים נובלים אנו כואבים, וכשעשבי הבר מתפשטים אנו נרתעים. לממש את ריבוא הדברים בכך שאתה נושא את עצמך לעומתם – זה תעתוע. בואם של ריבוא הדברים כך שהם מממשים אותך –

- 1 משמעותה הפוזיטיבית של משנת הריקות. המשפט משקף את הנאמר ב"סוטרָה על שאלותיו של מַנְגְ'וֹשְׁרִי" (文殊師利問經; סנס. *Mañjuśrī-paripṛcchā sūtra*): "אין דבר בכל אשר קיים אשר אינו תורת הבודהה". ראו אקינו, הרצאות, עמ' 2; נגשימה, מבוא לשובוגנזו, עמ' 11; מסוטני 1, עמ' 41.
- 2 משמעותה המערערת של משנת הריקות: הקטגוריות, כמו התופעות כולן, נעדרות קיום נפרד וקבוע. ראו אקינו, הרצאות, עמ' 2; מסוטני 1, עמ' 42.
- 3 הפנמת שתי הטענות הקודמות היא ה"אמצע" (סנס. *madhyamaka*) אשר מעבר לחיוב ולשלילה. ראו שם, עמ' 42.
- 4 אזכור מילותיו של צ'ינג־יוֹאֶן וְיִי־סִין (青原惟信, המאה האחת־עשרה): "לפני שלושים שנה, בטרם למדתי זן, ראיתי הרים כהרים ומים כמים. אחר כך, כשמבטי העמיק, ראיתי כי ההרים אינם הרים כלל וכי המים אינם מים כלל. כעת, כשהגעתי למקום המנוחה, אני שב ורואה כי הרים אינם אלא הרים וכי מים אינם אלא מים". ראו נגשימה, מבוא לשובוגנזו, עמ' 12.

זו התעוררות. בודהות הם אלה אשר חווים התעוררות גדולה באשר לתעתוע. הבריות הן השרויות בתעתוע באשר להתעוררות. נוסף על כך, ישנם אלה אשר התעוררותם היא מעל ומעבר לכל התעוררות, ואלה אשר בעודם שרויים בתעתוע שוקעים בו עוד ועוד.⁵ כשבודהות הם אכן בודהות, אין הם מבחינים בהכרח כי הם בודהות. עם זאת, הם מממשים את ההתעוררות המממשת אותם כבודהות.⁶

להיות נוכח בגוף-נפש ולהבחין בפריחה; להיות נוכח בגוף-נפש ולהקשיב לצלילים, משמע שהשגתך מיידית. עם זאת, אין היא כבואה המשתקפת במראה ואין היא כירח המשתקף במים.⁷ כשאתה ער לצד אחד, הצד האחר מואפל.⁸

ללמוד את דרך הבודהה – פירושו של דבר ללמוד את עצמך. ללמוד את עצמך – פירושו של דבר לשכוח את עצמך. לשכוח את עצמך – פירושו של דבר להיות מוגשם על ידי ריבוא הדברים. להיות מוגשם על ידי ריבוא הדברים – פירושו של דבר לשמוט גוף-נפש שלך ושל אחרים.⁹ עקבות ההתעוררות נמוגים, והתעוררות חסרת עקבות שבה ונגלית לעד.¹⁰

5 בודהות אינם פתורים מתעתוע, אלא ערים לו. הבריות שרויות בתעתוע מפני שהן סבורות שההתעוררות היא היפוכו. התעוררות אינה סיומו של תעתוע אלא היוכחות בקיומו. תעתוע הוא עיוורון באשר לקיומו של עיוורון. ראו אקינז, הרצאות, עמ' 6; נגשימה, מבוא לשובוגנוז, עמ' 15.

6 מממשים התעוררות (שובוצו, 証仏) – בודהות הם אלה אשר הוויתם והתנהלותם משקפים את התעוררותם. התעוררות אינה רק תוכנה, אלא אופן קיום. ראו זנגקו 1, עמ' 578; מסוטני 1, עמ' 43.

7 בבואה המשתקפת במראה היא דימוי למציאות היחסית, הדואליסטית. הירח המשתקף במים הוא דימוי למציאות המוחלטת, האחדותית, החומקת מניסוח. לפי דוגן, התעוררותם של הבודהות הולכת אל מעבר לשתייהן. ראו אקינז, הרצאות, עמ' 9.

8 צד אחד (אִיפוּ, 一方) – בהביטנו בפרטיקולרי, הריבוי מוסתר. בהביטנו בריבוי, הפרטיקולרי מוסתר.

9 לשמוט (דְצוֹרְקוּ, 脱落) – ראו לקסיקון.

10 עקבות ההתעוררות (גוֹשְקוּ, 悟迹) – התעוררות שלמה הולכת אל מעבר לסימניה ולעקבותיה. ראו מסוטני 1, עמ' 57.

תחילה, כשאדם תר אחר התורה, הוא מרחיק עצמו ממחזורותיה. כשהתורה נמסרת לו נכוחה, הוא שב ונעשה לאדם המקורי.¹¹ כששטים בספינה ומשקיפים אל החוף יש רושם שהיבשה נעה. כשמשיבים את המבט אל ירכתי הספינה, מבינים כי למעשה היא זו אשר נעה. באותו אופן, כשאנו בוחנים את ריבוא הדברים בעודנו שרויים בכלבול, אפשר לטעות ולסבור כי תודעתנו וטבענו מתמידים ושוכנים. אם תשוב ותודוע למקומך כעת, הרי שיתבהר בפניך עקרון אי-עצמיותם של ריבוא הדברים.¹²

עצי בערה נעשים לאפר ואינם שבים להיות עצי בערה, אך אל תטעה לחשוב כי האפר הוא העוקב ועצי הבערה הם הקודמים. הבן כי בעוד עצי הבערה שוהים במקומם כעצי בערה, יש מה שקודם להם ויש מה שבא בעקבותיהם. עם זאת, אף שיש להם קודם ועוקב, עצי הבערה משוחררים מכל קודם ועוקב.¹³

אפר שוהה במקומו כאפר. יש מה שנמשך ממנו ויש מה שקדם לו. כשם שעצי בערה אשר הפכו לאפר אינם שבים להיות עצי בערה, כך גם אדם לאחר מותו אינו שב ונולד. לפיכך נקבע בתורתנו כי הנולד אינו נע אל עבר מוות, ולכן נהוג לכנותו הלא-נולד. בסיבוב גלגל התורה נודעה אמירתו של הבודהה כי כל אשר מת אינו שב ונולד, ולכן נהוג לכנותו הלא-כלה. לידה היא רגע שלם בפני עצמו. גם מוות הוא רגע שלם בפני עצמו. בדומה לחורף ולאביב, אל תחשוב כי חורף נהיה לאביב; אל תאמר כי אביב נהיה לקיץ.¹⁴

11 האדם המקורי (הוֹבֹן־נִין, 本分人) – כינוי לאדם הער לטבעו המקורי, הפנוי מכל ניסוח או סימן. ראו זנגקו 2, עמ' 1168; מיזונו 1, עמ' 55.

12 עקרון אי-עצמיותם (וֹרָה נִי אַרְנו דוֹרִי, われにあらぬ道理) – עקרון התהוותן ההדרית של התופעות. ראו אקינז, הרצאות, עמ' 14.

13 פסקה זו מתארת את העיקרון "שכינתה של תופעה אחת" (ג'ו הוֹי, 住法位). ראו דיון בשער השני וכן בלקסיקון.

14 הלא-נולד (פּוּשׁוּ, 不生) – נגשימה מפרש את ה"לא-נולד" כ"לא נולד ולא מת", ובאותו אופן את ה"לא-כלה" (פּוּמְצוּ, 不滅) כ"לא כלה ולא נולד". ראו נגשימה, מבוא לשובוגנוז, עמ' 20; יוסטני, חקר השובוגנוז,